

Bilaga

Uppföljning av friluftsprogram per strategi – exempel på aktiviteter och åtgärder 2018-2022

2022-12-19

Innehåll

1	Prioritera aktiviteter	4
1.1	Utveckla förutsättningar för prioriterade friluftsföraktiviteter	4
1.1.1	Promenader, motionslöpning och längre vandringar	4
1.1.2	Orientering och terränglöpning	5
1.1.3	Vinteraktiviteter	6
1.1.4	Hundpromenader	6
1.1.5	Cykling i natur och på vägar	7
1.1.6	Bad	7
1.1.7	Vattenaktivitet	8
1.1.8	Fiske	8
1.1.9	Ridning	9
1.1.10	Spontana och egenorganiserade aktiviteter samt urbana friluftsföraktiviteter	10
1.1.11	Kultur som bidrar till aktivitet	11
2	Säkerställa	11
2.1	Säkerställ regionalt – gröna kilar och blågröna stråk	12
2.2	Säkerställ stadsövergripande	13
2.3	Säkerställ lokalt – bostadsnära och urbant friluftsliv	14
3	Utveckla upplevelse-karaktärer och tillgänglighet i naturområden och parker för att skapa ett varierat utbud som lockar till utevistelse	16
3.1	Utveckla tydliga upplevelsekaraktärer i de större naturområdena	16
3.2	Utveckla tillgänglighet	16
4	Vårda naturen för både användbarhet och biologisk mångfald, så att variations-rika och attraktiva områden skapas.	18
4.1	Vårda för användbarhet	18
4.2	Vårda för biologisk mångfald	19
5	Informera om Göteborgs stads områden och anläggningar för friluftsliv. Informera om allemansrätten för att säkerställa att friluftslivet sker på naturens villkor.	20
5.1	Hitta dit, hitta in, hitta runt	20
5.2	Naturpedagogik	21
6	Involvera föreningsliv och ta tillvara på personligt engagemang, som bidrar till att skapa intresse för friluftsliv hos fler göteborgare och besökare	23

6.1	Delaktighet	23
6.2	Föreningslivet	25
7	Vidare arbete och genomförande	27

1 Prioritera aktiviteter

Prioritera aktiviteter som många enkelt kan ta del av, tillsammans med aktiviteter med riktat jämlikhetsfokus, för att nå så många som möjligt. Prioritera aktiviteter som sker på naturens villkor och som är lätta att samordna.

1.1 Utveckla förutsättningar för prioriterade friluftsföraktiviteter

1.1.1 Promenader, motionslöpning och längre vandringar

Variation i upplevelse och tillgänglighetsgrad är viktigt, liksom målpunkter. Belysning liksom vinterväghållning i utvalda bostadsnära naturområden och promenadsträckor är prioriterat.

Gångvägar och vandringsleder finns idag i många olika typer av naturmiljöer, även cykel- och ridvägar är tillåtna för fotgängare. De varierar i längd och tillgänglighetsgrad. Belysning och vinterväghållning finns främst i bostadsnära parker och naturområden. Belysta motionsspår finns i ett urval av större naturområden med geografisk spridning. Idag sker vinterhållning i större naturområden endast i Delsjöområdet – som är det mest besökta av stadens naturområden liksom i delar av Hisingsparken. Målpunkter finns i många områden såsom caféer, picknickplatser, badplatser, utsiktsplatser med mera. Det finns 6 naturspottar – platser med rund plattform i betong att sitta på eller nyttja på annat sätt för en naturupplevelse - i olika karaktäristiska naturtyper spridda i staden. De är under upprustning och marknadsföring. Dessa liksom de digitala tipsrundor som anlagts är andra former av mål för besökare. Fler bänkar utmed gångvägar t ex i Delsjön, vid Backavallsområdet har placerats ut i samband med att trängselförebyggande åtgärder genomfördes under pandemin vår och sommar 2021. Det tillkom även fler bänkbord och grillplatser under denna period i flera geografiska områden.

Pandemin sammanföll med att Västkuststiftelsen, som är reservatförvaltare för flera naturreservat även i Göteborg, fått väsentligt ökade resurser, främst från staten för förvaltning av reservaten. Uppdraget att samordna ledutveckling har också genererat ökade resurser. Så fler besökare under pandemin har kunnat mötas med ökade resurser så att fler vindskydd, grillplatser med mera kunnat byggas och fler parkeringar, kanotövergångar upprustats.

Den riktlinje för tillgänglighet i parker och naturområden som förvaltningen som har fokus på tillgänglighet för besökare med funktionsvariationer innehåller rekommendationer om anläggning av tillgänglighetsanpassade slingor med picknickplats och belysning i anslutning till lämplig entré i utvalda större naturområden. En utveckling av befintliga vandringsleder pågår i samarbete med Västkuststiftelsen i syfte att göra dem mer attraktiva.

Park- och naturförvaltningen fick i uppdrag att se över möjligheterna att stärka befintliga och skapa nya stråk och attraktiva naturentréer i stadens särskilt

utsatta områden. Uppdraget ska både innefatta att planera för vad som kan göras på lång sikt samt på kortare sikt för att stärka stråk och entréer utifrån befintliga förutsättningar med enklare åtgärder. Vättlefjälls huvudentré vid Kryddnejlikegatans ände har valts ut som ett pilotprojekt. Här har Friluftsförbundet sin verksamhet med kanotuthyrning och Idrotts- och föreningsförvaltningen en ny motionsanläggning. I samarbete med Väst kuststiftelsen vill park- och naturförvaltningen gemensamt utveckla närområdet till ett mer inbjudande entréområde för alla till Vättlefjälls naturreservat. En entré till Hjälliboskogen håller på att rustas upp och utvecklas.

Även uppdraget att tillsammans med idrotts- och föreningsförvaltningen att skapa fler spontanidrottsplatser i form av utegym innebär att fler målpunkter kan skapas.

1.1.2 Orientering och terränglöpning

Tillräckligt stora naturområden är en förutsättning. Aktiviteter som lockar till att pröva på ska uppmuntras. Kartor och fasta kontroller underlättar.

Säkerställande av större naturområden är en viktig förutsättning. Det kommunala naturreservatet Stora Amundön och Billdals skärgård är det senast beslutade reservatet. Kommunal reservatsbildning av Lärjeåns dalgång pågår och remissbehandlas under 2022. Det statliga naturreservatet Änggårdsskogen har fått ett nytt beslut med nya föreskrifter och skötselplan bland annat för att kanalisera friluftslivet. Delsjöområdet/Härlanda tjärn som inte omfattas av reservatsskydd samt Bronsåldersundet är prioriterade områden för reservatsbildning. Den nya översiktsplanen för Göteborg lyfter behovet av att värna de gröna kilarna, stora sammanhängande naturområden och parker ur både ekologiskt och socialt perspektiv. Exempel på områden i behov av skydd som har prioriterats eller har fått särskilda uppdrag är pågående reservatsarbeten med Lärjeåns dalgång och Slottsskogen, men även Torsviken, Härlanda Tjärnområdet, Bronsålderssund, del av Ganlet och Skändla.

Föreningslivet har en stor roll i att aktivera göteborgarna. Här finns aktiva orienteringsföreningar, scoutföreningar med flera som bedriver verksamhet i stadens naturområden.

Hitta ut har fasta orienteringskontroller och tillfälliga checkpoints som har utvidgats till norra och södra skärgården och de finns även i mer centrala delar av staden. Friluftskartan på stadens hemsida liksom foldrar med tillhörande kartor över en rad olika områden på stadens hemsida underlättar för den som på egen hand vill utforska nya områden. Privata aktörer bidrar också med kartor och tips på aktiviteter.

1.1.3 Vinteraktiviteter

Förutsättningar för vintersport ska främjas t ex genom att använda snö från ishallar till spår. pulkabackar, göra skidspår, spola grusplaner för skridsko, markmodellering för möjlighet till pulkaåkning.

Göteborg har ingen lång och stabil vinter för vinteraktiviteter som förutsätter snö och is. Natursnö och naturis är inte alltid att räkna med. Delsjön som är populär även då det är is har brister i säkerhet då sjön vattenregleras regelbundet och därmed kan inte vara garanterat säker att vistas på. Staden har ingen egen iskontroll av naturisar eller regelmässig plogning av naturisar. Plogning av naturisar kan ske då det finns förutsättningar för en längre köldperiod och tillräckligt tjock is ur säkerhetssynpunkt för plogfordon. Privata initiativ med manuell skottning av mindre isytor på mindre sjöar och dammar förekommer. Uteisbana/bandybana på Ruddalen kommer att bli en inomhusbana för att kunna utnyttjas mer. Utveckling av plastisar diskuteras i olika sammanhang utifrån en trolig utveckling mot varmare vintrar.

Föreningsanläggningen Brudarebacken i Delsjöområdet erbjuder utförsåkning när det finns förutsättningar i form av en period med tillräcklig kyla. Det finns även en hoppbacke i Delsjöområdet som kan användas året om då den har konstgjord beläggning. Pulkaåkning är populärt i backen på Delsjöbadet, Bragebacken i Slottsskogen och andra gräsklädda kullar och backar även när det är mycket tunt snötäcke.

Längdskidåkning sker spontant till exempel på golfbanor och andra ytor när det finns natursnö. Möjligheter att anlägga ett konstsnöspår för längdåkning på delar av Brudaremossen i föreningsregi är under utredning. Lokaliseringen är kopplade till att det finns snökanoner för snön i Brudarebacken på samma område. Det förutsätter kommunala bidrag för anläggning och drift.

1.1.4 Hundpromenader

Hundägare behöver ta hänsyn till andra besökare och djurliv. Befintliga hundrastgårdars innehåll, antal och utformning ska ses över. Större rastområde för hundar ska utredas.

Generell hänsynsinformation har tagits fram som finns på stadens hemsida Ut och njut och sätts upp på olika platser – ”Ta hand om varandra och naturen”.

Det finns ett 15-tal allmänna hundrastgårdar i staden. Det finns idag inget uppdrag om anläggning av fler hundrastgårdar. En förändring i lokala ordningsstadgan som möjliggör passage på promenadväg med hundar över badplatserna Askimsbadet respektive Näsetbadet under badsäsong är beslutad. Det råder annars hundförbud på hela badområdet på sommaren på dessa bad idag. En riktlinje för badplatser håller på att tas fram, där utredning om en hundbadplats där hundar får vara lösa under hela året ska göras. En modell liknande den i Malmö kan bli aktuell.

1.1.5 Cykling i natur och på vägar

Cykling i terräng har ökat kraftigt och det behövs lösningar för hur cykling och andra aktiviteter kan samsas och hänsyn tas till naturen. Förslag på cykling på rundor för landsvägscyklning ska tas fram.

Hänsynsinformation har tagits fram som finns på stadens hemsida Ut och njut och sätts upp på olika platser – ”Ta hand om varandra och naturen”. Tilläggs skyltning cykelförbud har satts upp på utvalda ridvägssträckor där konflikter och olyckor har inträffat. Särskilda mountainbikebanor och stigar finns i Delsjöområdet som sköts av cykelföreningar. En mindre stig har anlagts i anslutning till Änggårdens naturreservat i samarbete med en förening. Dirtbanan Kallebäck som funnits på plats i flera år har reglerats genom ett upplåtelseavtal med en förening. Det cyklas dock i stor omfattning i dessa och andra naturområden. Ett projekt har därför startats i samarbete med Mölndal, Västkuststiftelsen och en förening. Möjliga sträckor för anläggning av särskilda cykelstigar för terrängcykling har kartlagts i Delsjöområdet, Änggårdens samt Horsika i Mölndal under året. Utifrån detta underlag skall förslag tas fram och nya projektmedel sökas för anläggning, information med mera. Det kommer att krävas kommunal medfinansiering för genomförandet.

Med hjälp av cykelreseplaneraren kan man hitta cykelvägar och planera sin egen cykelrunda digitalt eller ladda ner appen Cykelstaden från Göteborgs Stad. Den visar serviceställen och pumpstationer, cykelparkeringar samt en karta över hyrcyklarna Styr & Ställ. Det går också att hämta cykelkarta över Göteborg på Gothenburg Visitor Centre. Bra information finns också på goteborg.com. Organiserade arrangemang som Hisingen runt på cykel är populärt. Kattegattleden är en ny cykelled mellan Göteborg och Helsingborg som ger möjligheter till längre cykelturer liksom Västkustleden mellan Göteborg och Ljungskile.

1.1.6 Bad

Många friluftsbad behöver utveckling av utrustning, anläggningar och service. Plan för utveckling av baden ska tas fram där möjligheten till kallbadhus bör undersökas. Förstudie ”Bad mitt i staden” skall fortsätta.

Upprustningar och underhåll av friluftsbaden görs årligen men behoven är större än resurserna. Friluftsbaden särskilt i havet utsätts för stor påverkan av stormar och saltvattnets påverkan förutom stort slitage på grund av många besökare. Bland större projekt kan nämnas Bergsjöbadet som med hjälp av stöd från Boverket byggts om och fått fler funktioner. På andra bad har nya bryggor ersatt gamla, upprustning av kajer, badstegar mm. 2019-2021 har åtgärder för 18,4 mkr genomförts, bland annat en ny brygga på Näsetbadet.

Skötseln av badplatserna har utökats från år 2021 med bemanning tidigare på säsongen. Under 2022 finns kontinuerlig tillsyn från tidig vår och året ut och en extra förstärkning under för- och eftersäsong utöver ordinarie bemanning under

badsäsongen juni-augusti. Renhållning på badplatser har effektiviserats till exempel genom extra hyrtoaletter, borttagning av papperskorgar på flera bad som ersatts av container tillsammans med kommunikationsinsatser.

Under 2022 har en riktlinje för badplatser i Göteborg påbörjats där en kategorisering av badplatserna är gjord med kravbild för respektive kategori. Förslag till utveckling av respektive badplats har tagits fram som underlag för fortsatt arbete. Kallbadhus är inte aktuellt men utveckling av vinterbad på fler badplatser ingår då trenden att vinterbada utan bastu har ökat under senare år. Bada mitt i staden resulterade i endast ett möjligt förslag på bad direkt i älven i Sannegårdshamnen. På grund av det inte går att garantera en godkänd badvattenkvalitet under hela badsäsongen har det projektet avslutats. Det pågående arbetet med att anlägga en större utomhusbadanläggning i Jubileumsparken som beräknas klart under 2023 kommer att uppfylla ambitionen om bad mitt i staden.

1.1.7 Vattenaktivitet

Närhet till vatten och vattenaktiviteter som till exempel paddling, vindsurfing och rodd är rekreationskvaliteter som ska underlättas. Fler platser för uthyrning och kanoter skall undersökas.

Kanotuthyrning finns sedan många år i Delsjön och i Vättlefjäll. Det finns även kajak- och i vissa fall SUP (stand upp padel)-uthyrning vid Hinsholmskilen, i kanalen vid Kungssportsplatsen, Lilla bommen, Björlanda, Fiskebäck, Billdal, Styrso, Donsö samt kayakomat på Ringön. Aktiva föreningar för kajakpaddling respektive rodd har verksamhet i bland annat Delsjön. Kanot och kajakkurser och turer med guide arrangeras av olika aktörer bland annat i Önnered, Billdal, i skärgården och Surtesjön. Windsurfingverksamhet med uthyrning finns på Askimsbadet.

1.1.8 Fiske

Stadens många fiskevatten skall utvecklas med lämpliga fiskeplatser i både stads- och naturmiljöer. Biotopförbättrande åtgärder för fisk skall utföras.

Staden upplåter sina fiskevatten till Sportfiskarna som ansvarar för upplåtelse till allmänheten genom Gula Kortet och Blå kortet till en låg kostnad. De har även uppdraget att utföra kalkning och andra biotopförbättringar i sjöar och vattendrag samt vara sakkunniga i fisk- och fiskerelaterade frågor. Sportfiskarna har genomfört en rad olika inventeringar och biotopförbättringar i olika vattendrag som elfiske, åtgärdande av vandringshinder, förbättring av lekbottnar, bekämpning av invasiva arter mm. Park- och naturförvaltningen och Kretslopp och Vatten har ansökt om tillstånd hos mark- och miljödomstolen att få anlägga två stora omlöp som ersättning för två dåligt fungerande fisktrappor i Lärjeån. Åtgärden kommer om den beviljas och kan finansieras väsentligt förbättra möjligheterna för fler fiskarter än lax att vandra upp i Lärjeån och dess biflöden för att leka. Idag kan endast stor lax ta sig förbi.

Något aktivt arbete att anlägga nya fiskeplatser har inte varit aktuellt. Fokus har varit på att agera på åtgärder som kan försvåra tillgängligheten till strandzoner som är viktiga för sportfisket. Åtgärder för att förbättra tillgängligheten i strandkanter som utglesning av träd och buskvegetation runt Delsjöarna är exempel som genomförts. Förbättrad information om fiskevatten och fiske, skyltning t ex med QR-koder som gör det möjligt att köpa fiskekort på plats är åtgärder som kan förbättra förutsättningarna för flera att fiska - också på ett ansvarsfullt sätt.

1.1.9 Ridning

Ridning är en populär aktivitet särskilt bland flickor och ska prioriteras ur jämställdhetsperspektiv. Särskilda ridvägar är viktiga för att minska konflikter med andra användare. Tillgång till mark behöver säkerställas för prioriterade ridanläggningar. Väg från kollektivtrafik till stall skall vara trygg och omhändertagen.

Staden fick i uppdrag att fram en plan för ridsport. Planen antogs av kommunfullmäktige 2019. Det övergripande målet är: Ridsporten ska vara tillgänglig för stadens invånare så att fler barn och ungdomar ges möjlighet att testa på och välja ridning som fritids- och idrottsaktivitet.

Delmål 1: Långsiktigt säkerställa mark för ridsporten

Delmål 2: Skapa förutsättningar för hållbara, tillgängliga och ändamålsenliga anläggningar
Delmål 3: Etablera samverkansformer inom frågor som berör ridsporten

Det fortsatta arbete har fokus på säkerställande av mark för ridanläggningar, resurser för upprustning av anläggningar med stora behov, kompensation för högre hyreskostnader för ridföreningar, planering av nya ridvägar där långsiktiga förutsättningar finns och underhållsresurser för befintliga ridvägar. Den nya översiktsplanen har infört rekommendationer för befintliga ridanläggningar som kan förväntas ha förutsättningar att vara kvar längre tid: Åtgärder som försvårar eller förhindrar verksamheten inom områdena och på anläggningarna ska undvikas så långt möjligt. Restriktivitet ska iakttas mot ny bebyggelse och nya anläggningar annat än sådana som hör till och förstärker områdenas funktion. Alla befintliga ridanläggningar har inte förutsättningar att vara kvar under längre tid och förslag till ny anläggning utreds. Det finns idag ca 75 km ridväg som behöver kontinuerligt underhåll och som kräver mer resurser än de befintliga. Konflikter och olyckor med hästar och cyklar inblandade även på ridvägar där cykling är förbjuden har skett under senare år. Tilläggs skyltning cykelförbud har därför satts upp på utvalda ridvägssträckor där konflikter och olyckor har inträffat. Även information på hemsida med mera har förstärkts för att öka kunskapen om vilka regler som gäller.

Trygg väg till ridanläggningar ingår också i fortsatt arbete med ridplanen.

1.1.10 Spontana och egenorganiserade aktiviteter samt urbana friluftsförhållanden

Prioriterade aktiviteter som behöver anläggningar med varierat innehåll och erbjuda mer än en aktivitet spridda över staden. Anläggningar och åtgärder som kan underlätta urbant friluftsliv skall finnas med i stadens planering och utförande. Störande ljud och slitage på anläggningar ska undvikas genom bra planering och utförande. Exempel på anläggningar är motionsspår, utegym, näridrottsplatser, skateanläggningar mm.

Motionsspår och andra gångvägar som nyttjas i hög grad för egenaktivitet finns över hela staden. Utegym, ca 50 st, finns på ett flertal platser i staden. Upprustning av en del har gjorts. En plan för utegym pågår som innefattar behov, geografisk spridning, samordning, upprustningsbehov. Vid flera tillfällen under året har det erbjudits gratis gemensam träning och instruktion av gyminstructör på olika utegym i staden. Aktivitetsytor för spontanidrott och andra aktiviteter har anlagts på fem platser i staden under senare år t ex i Länsmansgården, Bergsjön och Tynnered. De innehåller till exempel utegym, hinderbana, danscen, lekplats och andra anläggningar. Innehållet varierar mellan platserna.

Actionparken vid Burgården är stadens stora skateanläggning som är bemannad under sommartid, liksom flera andra bemannade platser och lekplatser. Älvsborgsdammen i Majorna planeras att rustas upp. Möjlighet att åka skateboard i anläggningen under den del av året som den är torrlagd undersöks då den redan idag används i viss omfattning till det även om anläggningen inte är konstruerad för att tåla det och det upplevts som ljudstörande. Lån eller uthyrning av utrustning underlättar för friluftslivsaktiviteter inte minst i urban miljö. Boxar för uthyrning av viss lek och spelutrustning har funnits på prov Slottsskogen. Utlåning av leksaker finns på utflyktslekplatsen Plikta. Fritidsbanken i Frölunda och Mölndal lånar ut många olika typer av friluftsförhållanden och sportutrustning.

En plan för urbant friluftsliv togs fram 2019. Den innehåller bland annat förslag på promenadslingor, temapromenader, central tillgänglig fiskeplats, utegym/träningsredskap i urban miljö, urbant friluftsliv för unga samt information. Delar av planen har gjorts eller är pågående som t ex utveckling av utegym, nya aktivitetsytor, parkourytor och hinderbanor, de sistnämnda finns bland annat i Kvillestråket och Positivparken, Information om aktiviteter, anläggningar och platser är under ständig utveckling. Hemsidan Ut och njut innehåller temapromenader i form av digitala tipsrundor t ex Trädgårdsföreningen och Slottsskogen, Skändla. Här finns också filmer som presenterar och guidar t ex om träd i staden, utveckling av Färjenäsparken, Hökållan naturområde och Hjällboskogen. Här finns också information om parker, naturområden, lekplatser, friluftsbad, naturspots. Den nya Jubileumsparken med nytt utomhusbad i älven är under uppbyggnad och kommer att bli en mycket central plats för urbant friluftsliv.

1.1.11 Kultur som bidrar till aktivitet

Kulturopplevelser i natur ska stimulera till utomhusaktivitet. Att synliggöra och informera om befintliga kulturminnen i landskapet är ett sätt. Ett annat är att tillföra konst eller landart.

Under 2017, innan friluftsprogrammet, genomfördes fokusåret Grön och Skön stad som ett led i arbetet inför 400-årsjubileet 2021. Syftet var att sätta ljus på några av de dolda gröna områden som finns i staden men som få har upptäckt. I detta syfte skapades ett antal tillfälliga installationer av konstformen Land Art ute i sju av tio stadsdelar bland annat i Positivparken, Torsviken och Hökälla. Konstverken finns till stor del kvar men kommer att avvecklas antingen genom naturlig nedbrytning eller nedmontering, de skall åtminstone stå kvar till och med 2023. Konstkartan och konstrundor som finns på stadens hemsida är exempel på där offentliga konstverk i stadsmiljö, parker och i viss mån i naturområden som målpunkter bidrar till att locka till promenader eller cykelturer.

Bland de guidande filmer som finns på hemsidan Ut och njut är Hjällboskogen med lämningar från järnåldern med. Naturspotten "Fotspår" finns i naturområdet Skändla i ett gammalt kulturlandskap, här finns också en kulturstig som berättar om områdets historia. Arkeologidagen är ett årligt återkommande evenemang där vandringar genomförs på olika platser i landet. I Göteborg har som exempel vandring i Angered och fornminnen i Kortedala arrangerats av staden i samarbete med andra aktörer. Även visningar av arkeologiska utgrävningar är ett sätt att upptäcka nya platser både inne i staden och ute i landskapet.

Det kulturresevat som planeras för i Slottsskogen har kulturhistorien i fokus både i form av byggnader, anläggningar och parkmiljön i sig. Ett omfattande underlag om miljöerna finns och skötselplanen har ambitionen att lyfta de kulturhistoriska miljöerna ytterligare och locka fler att upptäcka fler och nya platser i parken.

Göteborgs gröna miljöer är en värdefull del av stadens kulturarv. På den digitala kartan på Göteborg 400 års hemsida (goteborg2023.com) kan man hitta historiska gröna platser, men också nya konstverk inom 21 km konst och Artscape att göra utflykter till. Under 400-års jubileet 2023 öppnar också en trädgårdsutställning som berättar om Göteborgs 400 gröna år.

2 Säkerställa

Säkerställa tillgången till både större naturområden, liksom mindre platser för det nära och vardagliga friluftslivet i stadsplaneringen. Tillgång till större naturområden och platser är förutsättningen för att kunna utöva friluftsliv.

2.1 Säkerställ regionalt – gröna kilar och blågröna stråk

Kilarnas utbredning och innehåll behöver förtydligas, de ska vara sammanhängande, kopplingar inom och mellan dem skall utvecklas t ex genom promenadstråk och leder. Det gäller även de blågröna stråken. Fortsatt arbete att göra dem mer tillgängliga i samklang med naturen.

Länsstyrelsen har tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur 2019. När det gäller friluftsliv kopplat till grön infrastruktur lyfts bland annat att tvärförbindelserna mellan stråken är svaga i jämförelse med de radiella stråken, vilket innebär mindre goda förutsättningar för interaktion mellan stråken. Det finns behov av kartläggning av leder som binder samman attraktiva friluftsområden eller naturreservat över kommungränserna samt att synliggöra eventuella brister eller konflikter mellan olika besöksgrupper i ledssystemen. Användandet av lederna behöver också utredas. Fler former för samverkan mellan kommunerna vid framtagning av lokalt kunskaps och planeringsunderlag är också ett område som betonas. Alla kommuner bör överväga att ta fram en grönstrukturplan som hanterar grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Grönstrukturplanen kan vara underlag för översiktsplanen eller en konkretisering av den.

I Länsstyrelsens handlingsplan för friluftslivet föreslås åtgärder för attraktiv tätortsnära natur, hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling. t ex regional och mellankommunal samordning av åtgärder som berör flera kommuner eller länsdelar. Det kan gälla vandringsleder, skyltning och information mm.

De gröna kilarna ingår i den regionala strukturbilden för Göteborgsregionen sedan 2008. Den är ett viktigt underlag för stadens planering som den nya översiktsplanen för Göteborg, liksom blågröna stråk. Inom ramen för LONA-projekt har tre större grön infrastrukturprojekt genomförts av GR i samverkan med kommuner i regionen däribland Göteborgs stad. Grönområdet som sträcker sig ända från Slottsskogen till Sandsjöbacka liksom området Delsjön-Härskogen har studerats. Under 2019-2022 har ett projekt med alla GRs kommuner genomförts som en komplettering till de regionala underlagen. Värdefulla naturtyper har sammanställts, buffertanalyser har gjorts som visar brister och svaga samband och kan fungera som bas i kommunal planering och på regional nivå.

En ny översiktsplan för Göteborg har antagits i maj 2022. Göteborgsregionens gröna kilars stora betydelse för biologisk mångfald, rekreation och friluftsliv betonas. Den tematiska inriktningen för parker, natur och vatten innehåller inriktningar för att en god möjlighet till rekreation och friluftsliv skall uppnås. Det innebär bland annat att förstärka gröna kopplingar mellan och inom respektive grön kil genom vandringsleder eller exempelvis ekodukter eller faunapassager som överbryggat barriärer som trafikleder samt utveckla och förstärka rådande naturkaraktär inom respektive grön kil för ökad biologisk mångfald och stärkt landskapsbild.

De sammanhängande blågröna stråken och vattenmiljöerna behöver också förstärkas och utvecklas genom att tillskapa nya ytor längs vattendrag, omdisponera befintliga ytor och utveckla befintliga värden och kvaliteter längs åar och älvkanter så att de blir rekreativa stråk som lockar människor till vistelse och rörelse.

Göteborgs Grönplan för en nära, sammanhållen och robust stad 2022-2030 har antagits av park- och naturnämnden juni 2022. Den är en uppdatering av den tidigare Grönstrategin vars sociala mål har varit en utgångspunkt för Friluftsprogrammet. Den nya Grönplanen betonar i likhet med ÖP de gröna kilarnas och blågröna stråkens betydelse. Att visa på de olika karaktärerna för respektive kil är värdefullt, förstärkning av koppling mellan kilarna genom vandringsleder och överbrygga barriärer är viktigt liksom att förlänga de gröna kilarna in i den täta staden. De blågröna stråken utmed hav, älv och åar har stor betydelse för rekreation, turism och ekosystemtjänster. Förstärkning och utveckling av de sociala funktionerna och tillgängligheten är viktigt. Vattennära lägen i den täta staden är attraktiva lägen för byggnation. Det gäller att planera rätt så att så många som möjligt får möjlighet att ta del av vattennära lägen rekreativt, biologiskt och socialt. Bevarandet och utvecklingen av gröna stråk, i den täta staden längs vatten, kan minska översvämningrisker. Blågröna stråk är populära och fungerar som länkar mellan bostadsområden och naturområden och omgivande stadsrum. Bilden av Göteborg som vattenstad kan förstärkas genom tillvaratagande av de blågröna stråken.

Genom aktiv friluftslivsplanering på kommunal och regional nivå kan också längre gröna vandrings- och cykelleder skapas. Lederna gör det möjligt att utöva friluftsliv och vara fysiskt aktiv i och nära staden. Exempel på nyare vandrings- och cykelleder, som sträcker sig från staden och vidare genom flera kommuner, är Gotaleden, Pilgrimsleden respektive Kattegattleden för cykling. För att locka fler bör en kombination av urbant friluftsliv och traditionellt naturnära friluftsliv finnas i och nära staden.

Park- och naturförvaltningen har inom samarbetsprojektet Utveckling av hållbara och kvalitetssäkrade leder för rekreation och turism som leds av Västkuststiftelsen gjort upprustningar av Bohusleden och Pilgrimsleden som bland annat bidrar till att stärka kopplingarna mellan några av de gröna kilarna i Göteborg.

2.2 Säkerställ stadsövergripande

I Göteborg skall det finnas tillräckligt många och tillräckligt stora naturområden.

I Göteborgs översiktsplan(ÖP) liksom Göteborgs Grönplan lyfts de större natur- och rekreationsområdenas stora betydelse för friluftsliv. De skall enligt ÖP värnas och finnas inom 1 km från bostaden och vara minst 2 ha stora. Det formella skyddet för natur- och friluftsområden skall succesivt utvecklas. Grönplanen använder för stadspark respektive större natur- och rekreationsområde måtten nåbar inom 30 minuter med kollektivtrafik samt vara

tillräckligt stor och attraktiv för att rymma och locka många människor och tåla användning. De skall också ha tydligt särpräglad karaktär och rikt växt- och djurliv.

Länsstyrelsen har också tagit fram en handlingsplan för friluftslivet – Västra Götaland 2021 med utgångspunkt från de 10 nationella målen för friluftsliv. Friluftsprogrammet utgår också från dessa mål. Handlingsplanens förslag till åtgärder är t ex att ta fram verktyg som säkrar marktillgång för utpekade områden i tex ÖP för friluftsliv, säkerställande av friluftsområden utanför detaljplanelagt område som är välbesökta, fortsätta ta beslut om bildande av nya naturreservat.

Vad har hänt i Göteborg

Göteborgs stad har under 2021 tagit beslut om det kommunala naturreservatet Stora Amundö och Billdals skärgård som sedan långt tidigare är ett mycket välbesökt friluftsområde. Reservatsbildning i form av kulturresevat för Slottsskogen respektive naturreservat för Lärjeån pågår. Båda områdena har stor betydelse för friluftslivet, Slottsskogen är en viktig arena för det urbana friluftslivet. Ytterligare naturområden viktiga för friluftslivet är prioriterade för reservatsbildning efter detta. Det gäller bland annat Härlanda Tjärn/Delsjöområdet – ett av de mest besökta friluftsområdena i Göteborg där endast halva Delsjöområdet idag är skyddat som naturreservat. Länsstyrelsen har under året även tagit ett nytt reservatsbeslut för Änggårdssbergen, med en ny skötselplan, viss justering av gränser samt nytt huvudmannaskap för reservatet utanför Botaniska Trädgårdens ansvarsområde. Västkuststiftelsen är nu reservatsförvaltare i Göteborgsdelen.

2.3 Säkerställ lokalt – bostadsnära och urbant friluftsliv

Bostadsnära parker- och naturområden är särskilt viktiga för vardagens frilufts- och rekreationsaktiviteter. Närheten är särskilt viktig för barn och äldre. Vägen till området skall upplevas omhändertagande och trygg och det skall inte finnas barriärer. Att säkra tillgång till bostadsnära områden är särskilt i fokus. Platser, stråk och anläggningar för urbant friluftsliv ska prioriteras i detaljplaner och förvaltningsarbete.

En av de övergripande strategierna i Länsstyrelsens handlingsplan för friluftslivet är att naturområden är tillgängliga nära människors boende så att alla kan utifrån sina förutsättningar kunna bedriva ett meningsfullt friluftsliv utan särskilda kostnader.

Både Göteborgs översiktsplan och Grönplanen framhåller behovet av att i sin närmiljö ha tillgång till parker och naturområden av god kvalitet för rekreation vilket främjar folkhälsan. De bostadsnära park- och naturområdenska finnas inom 300 meters gångavstånd från bostäder, skolor och arbetsplatser och vara

minst 0,2 hektar stora. De bör kunna nås utan att korsa en betydande barriär, såsom till exempel bergsbrant, trafikled eller vattendrag.

För att enligt ÖPs inriktning uppnå god tillgång till parker- och naturområden behöver det skapas nya parker där stadsutvecklingen pågår och där trycket på redan befintliga parker och naturområden är stort. Även komplettering med plan parkmark behövs i anslutning till bostadsnära naturområden för att tillgodose behovet av tillgängliga friytor och möjlighet till utveckling av kvaliteter.

Grönplanen använder samma riktvärden för bostadsnära park- och naturområden som i ÖP men även kvaliteterna Vila, Mötesplats, Grön oas/plats/park/natur samt Varierat växt- och djurliv. De bostadsnära park- och naturområdena har stor betydelse för möjligheten att utöva urbant friluftsliv. Den sammanlagda mängden park- och naturmark ska vara tillräckligt stor för att tillgodose invånarnas rekreationsbehov och klara det höga besöksstrycket med fortsatt hög kvalitet. Antal kvadratmeter grönyta per person bör vägas in och användas tillsammans med mätetalen för bostadsnära grönyta enligt Göteborgs miljömål God bebyggd miljö. God ljudnivå skall eftersträvas.

Göteborgs stads miljö- och klimatprogram 2021-2030 innehåller mål för naturen, klimatet och människan. Mål för människan som är relevanta i det här sammanhanget berör god ljudmiljö, tillgång till grönområden. Genom att säkerställa att stadens bostäder, förskolegårdar och grönområden har en god ljudmiljö, minskar risken för bland annat hjärt- och kärlsjukdomar samt sömnstörningar. Andel invånare med tillgång till grönområde, större än 0,2 hektar och inom 300 meter, med en ekvivalent ljudnivå underskridande 50 dBA är indikator för grönområden som i ÖP och Grönplan definieras som bostadsnära park- eller naturområde. Idag uppfylls kriterierna för 75% av invånarna och skall öka årligen.

Delmålet Göteborgs Stad säkrar tillgången till grönområden och nyttjar ekosystemtjänster innebär att Göteborgs Stad ska säkra tillgången till grönytor, såväl bostadsnära områden som parker och förskolegårdar. Genom detta gynnas människors fysiska och psykiska hälsa. Utmaningen ligger i att samtidigt som vi bygger ut och förtätar staden, prioritera tillgång till grönområden med höga kvaliteter. Indikatorn har samma kriterier för närhet till bostadsnära park eller grönområdens som i ÖP och Grönplanen: Andel invånare med tillgång till grönområde större än 0,2 hektar inom 300 meter. Målet är 100% år 2030.

3 Utveckla upplevelsekaraktärer och tillgänglighet i naturområden och parker för att skapa ett varierat utbud som lockar till utevistelse

3.1 Utveckla tydliga upplevelsekaraktärer i de större naturområdena

Varje större naturområde ska ha en tydlig identitet som grundar sig på områdets upplevelsekaraktär. Genom att förstärka dessa kan variationen öka vilket kan bidra till ökad rörlighet hos besökare och integration.

En kartläggning av dominerande upplevelsekaraktärer presenterades i friluftsprogrammet. Karaktärerna är Tillgänglig vildmark, Tillgänglig natur, Stadspark, Hav och kust, Utmanande kuststråk, Grön träningsarena, Fågelparadis, Dramatiskt landskap, Kulturlandskap. Karaktärer som ska utvecklas redovisades för berörda naturområden.

Underlaget med upplevelsekaraktärer är värdefullt men har inte använts fullt ut i strategiska planerande dokument – till exempel i grönplan och stadsdelvisa grönplaner. Karaktären stadspark som anges för vissa områden i underlaget finns även i Grönplanen och ÖP men anges där inte i alla fall för samma områden.

Förslag till utvecklingsbehov för respektive områden finns också med och kan användas som underlag att arbetas in i till exempel nya eller uppdaterade stadsdelvisa grönplaner. Utvecklingsbehoven behöver också förhålla sig till andra dokument som det kommande idrottspolitiska programmet och översiktsplanen.

3.2 Utveckla tillgänglighet

Tillgängligheten ska utvecklas som fysiska förutsättningar till exempel gångvägar, men även information. Friluftslivet skall göras tillgängligt och användbart för människor med funktionsnedsättningar. Graden av tillgänglighet skall variera från mer tillrättalagt till orördhet. Fler områden skall nås med kollektivtrafik liksom möjlighet att tas sig från bostad gående eller med cykel. Tydliga entréer och andra platser skall tas tillvara eller tillföras.

Park- och naturförvaltningen har under året tagit fram och beslutat om en riktlinje för tillgänglighet i parker- och naturområden som inriktas mot tillgänglighet för personer med funktionsvariationer. Ett särskilt fokus läggs på

förbättrad tillgänglighet i anslutning till entréer till naturområden. Den kommer att vara underlag för planering av nya anläggningar men också i förbättringsarbeten. Förvaltningen har även ett politiskt uppdrag att utveckla fler entréer till naturområden i stadens särskilt utsatta områden. Planering pågår för en större entré till Vättlefjäll där även idrotts- och föreningsförvaltningens nya motionscentral finns. En mindre entré i Hjälliboskogen rustas också upp. En ny riktlinje för badplatser är under framtagning som innehåller förslag på förbättrade entréer till friluftsbaden varav många ligger i friluftsområden

Det finns många naturområden för friluftsliv som ligger nära stora bostadsområden, där många bor som kanske inte besöker dessa så ofta. De kan nås på gångavstånd eller cykel, till exempel västra delarna av Vättlefjäll, Lärjeåns dalgång, Svartemosse, Hisingsparken, Sisjön och Bergsjön med flera. Styr och ställparkeringar för "hyrcyklar" finns nu på flera badplatser under sommarsäsongen vilket ökar möjligheten att ta sig med cykel om man inte äger någon.

Många områden kan också nås med kollektivtrafik: till exempel Svartemosse, Vättlefjäll (Kryddnejlikegatan, Persiljegatan), Stora Amundön, Delsjöområdet (entré Härlanda tjärn, Delsjömotet), Lilleby- Sillvik, Ruddalen med flera. Det är ibland långt från hållplats till entréer/besöksmål i en del områden – till exempel till Delsjöbadet. Det finns dock möjlighet att beställa Flexlinjebuss till Skatås i Delsjön som exempel.

Det går att söka information på Västrafiks app To Go och hitta resväg till naturreservat och andra naturområden ex Sandsjöbacka- Sisjön, Vättlefjäll, Delsjöområdet – Skatås, Stora Amundön med flera. Förbättringar med fler destinationer i reseplaneraren bör göras.

Inom Mistraprojektet Sport&Outdoors pågår flera projekt om hållbar tillgänglighet till friluftsliv när det gäller transporter och var sport- och friluftslivsanläggningar är lokaliserade i förhållande till var människor bor. Biltransporter står för en mycket stor andel av negativ miljöpåverkan som friluftslivsutövande står för. Länsstyrelserna i Halland respektive Västra Götaland har genomfört projekt i samverkan med Västrafik och Västkoststiftelsen i syfte att erbjuda hållbara transporter som gång, cykel och kollektivtrafik till besöksintressanta naturreservat och andra värdefulla områden i länen. Här finns mycket bra underlag och erfarenheter att arbeta vidare med inom staden.

4 Vårda naturen för både användbarhet och biologisk mångfald, så att variationsrika och attraktiva områden skapas.

4.1 Vårda för användbarhet

Skötseln skall ta vara på befintlig kulturmiljö och växt-och djurliv för ett varierat friluftsliv. Naturområden och anläggningar skall vara tillgängliga, användbara, upplevas som attraktiva och omhändertagande. Skötsel skall prioriteras där många rör sig som gångvägar och entréer. Att sköta målpunkter är också prioriterat. Vid skolor skall mycket vegetation finnas kvar. Skötselinsatser skall ha kontinuitet över tid.

Skötselinsatser har främst haft fokus på drift och underhåll av gång-, rid och cykelvägar i naturområden samt badplatser. Det finns ca 35 mil grusade vägar i naturområden som nyttjas i olika grad. Insatserna har prioriterats efter behov kopplat till vägarnas skick och risk för skador som kan drabba användare. Kraftiga regn som orsakar stora skador på vägarna har ökat över tid. En mer systematisk planering av upprustning görs för att återställa grusvägar i ett skick som gör att de kan underhållas mer regelbundet. Behoven är dock betydligt större än de tillgängliga resurserna.

Exempel på tillvaratagande av växt- och djurliv för öka attraktivitet och skapa målpunkter är anläggande av gömsle och information i Hökälla för att underlätta att studera fågellivet där. Att spara mycket vegetation nära skolor är viktig då de används för lek och blir sliten. Det är en utmaning med den höga bostadsexploateringen som sker och med det ökade behov av förskolor och skolor som krävs. Ofta saknas tillräcklig yta för förskole- och skolgård och anspråk på samnyttjande av park- och naturmark ställs. Det kan leda till ökat tryck på tillgänglig park- och naturmark som ökar slitage och kan skapa konfliktytor.

Pandemin har sammanfallit med att Väst kuststiftelsen fått väsentligt ökade resurser för förvaltning av naturreservat och ledutveckling. Fler besökare under pandemin har kunnat mötas med fler resurser så att fler vindskydd, grillplatser kunnat byggas, parkeringar och kanotövergångar med mera upprustats.

4.2 Vårda för biologisk mångfald

Skötseln skall vara anpassad för att gynna artrikedom. Särskild vikt skall läggas vid värdefulla naturmiljöer som våtmarker, ädellövskogar samt särskilt värdefulla träd. Vi nyanläggning skall naturvärdena beaktas och miljövänliga material med lång hållbarhet ska användas.

Staden har flera dokument som styr- och hjälpmedel för en naturvårdsinriktad skötsel, till exempel fastighetskontorets skogspolicy, park- och naturförvaltningens naturvårdsprogram och handbok för varierat växt- och djurliv, anvisningar i teknisk handbok. Restaurering och underhåll av en del våtmarker sker löpande liksom slåtter av ett urval ängsmarker. Arbete pågår med att succesivt överföra fler gräsmattor till mer blomrika gräsytor. Frihuggning av ekar har genomförts. Röjning av kushedar är projekt som är beslutade och skall utföras under kommande år med stöd av LONA-bidrag. Flera andra LONA-projekt som syftar till att bland annat utveckla miljöer för att gynna pollinatörer pågår vilket samtidigt ökar attraktivitet. Vid nyanläggningar skall anvisningar i teknisk handbok användas liksom riktlinjer och checklistor för projektplanering. Det finns miljöriktlinjer för material och maskiner vid anläggning, drift och underhåll av park och naturförvaltningens friluftsanläggningar och naturområden. De är dock relativt gamla och behöver uppdateras där relevanta delar även bör ingå i till exempel teknisk handbok . Handbok för ett varierat växt- och djurliv ger också handfasta råd och exempel i samband med anläggning och skötsel. Projektet Mistra Sports & Outdoors Friluftsliv som staden deltar i är ett stort riksövergripande forskningsprojekt innehåller flera forskningsområden där hållbara material och utrustning är ett. Det kan ge oss mer kunskap om nya lösningar. Hållfasta material för anläggningar i havet har blivit alltmer angelägna sedan stormar och skyfall är mer frekvent förekommande än tidigare. Brygganläggningar byggs oftare i betong av detta skäl för att de är mer robusta och har längre hållbarhet än tidigare konstruktioner.

5 Informera om Göteborgs stads områden och anläggningar för friluftsliv. Informera om allemansrätten för att säkerställa att friluftslivet sker på naturens villkor.

5.1 Hitta dit, hitta in, hitta runt

Det skall vara lätt att få inspiration och information om naturområden samt för att ta sig och ta sig runt i dessa. Information vid entréer är särskilt viktigt. Det skall finnas digitalt, i pappersform och skyltning på plats. Samarbete med andra aktörer är viktigt.

Det finns mycket information på stadens hemsida och i sociala medier som berör friluftsliv för den som aktivt söker den. Här finns information om olika parker och naturområden med kartor, friluftskartan där man kan söka var det finns motionsspår och andra anläggningar. Mer information om till exempel fiske, grillplatser, naturspottar, vandringsleder, badplatser, uteklassrum finns också liksom information om allemansrätt, regler för hundägare, tips och råd när du ger dig ut i naturen. På websidan Ut och njut finns mer information och inspiration om vilka aktiviteter som besökare kan utföra i naturområden under olika säsonger, guidande filmer, digitala tipsrundor, tips på cykelrundor och andra aktiviteter.

Stadens sociala medier används också för att sprida information om naturområden och om hur man skall bete sig när man är ute i naturen, vad olika vägmärken på gång, cykel och ridvägar i naturen betyder för att minska konflikter i användandet. Badplatsappen och lekplatsappen är andra exempel på digitala kanaler.

Samarbete med olika aktörer görs till exempel genom att tipsa på stadens hemsida om guidade vandringar som genomförs av Väst kuststiftelsen på stadens hemsida. Samarbete med Göteborg&Co, turistbyrå kring marknadsföring och information till besökare gör att fler nås. Göteborgs officiella besöksguide har en särskild rubrik för natur och sport där både staden och privata aktörer kan marknadsföra områden och aktiviteter.

Möjligheten för besökaren att ta till sig information på plats är också av stor vikt. De entrétavlor som finns vid naturområden bidrar med information kring vad våra medborgare kan förvänta sig av platsen samt vilka skyldigheter de har.

Information om växt- och djurliv berikar upplevelsen samt ökar förståelsen hos besökaren kring varför vi behöver värna om stadens naturområden. Det finns ett stort behov av uppdaterade och nya informationsskyltar inte minst i entréområden. Ett arbete med en tydligare strategi för hur vi ska arbeta med information i naturområden är påbörjad men ska utvecklas ytterligare. Detta så våra besökare ska kunna känna sig trygga med att informationen är likvärdig i vilket område de än besöker.

5.2 Naturpedagogik

Öka medvetenhet, kunskap och intresse för natur- och kulturmiljö. Informera om allemansrätten är en självklar del. Staden skall stötta utomhuspedagogisk verksamhet genom att förmedla kunskap och skapa förutsättningar för undervisning utomhus. Riktlinjer för det naturpedagogiska arbetet ska tas fram.

Under tidigt 2000-tal uppstod ett intresse för att inte bara bevara natur utan synliggöra den genom att fördjupa medborgarnas kunskap kring våra naturområden och biologisk mångfald. 2018 antogs Riktlinjen för utomhuspedagogik inom park- och naturförvaltningen. I samband med det tillsattes även en utomhuspedagog vars uppdrag är att se till det övergripande utomhuspedagogiska arbetet inom staden. Syftet med förvaltningens utomhuspedagogiska arbete är att locka ut människor i parker och naturområden men även att bidra med fördjupad kunskap hos besökaren. Målet är att kunna värna och utveckla både de sociala värdena liksom natur- och kulturvärdena. Målgrupper är främst barn och ungdomar men även övriga invånare och besökare. Riktlinjen skall stödja arbetet med att professionalisera, integrera och aktivera inom det utomhuspedagogiska arbetet. De utomhuspedagogiska platserna och miljöerna som erbjuds utgör basen tillsammans med kommunikation och aktivering. Under kommande år kommer en planering och prioritering för det utomhuspedagogiska arbetet att göras.

Staden erbjuder tre olika sorters av aktivering. Delvis bidrar vi med platser som erbjuder att barn, unga och övriga besökare ska kunna tillskansa sig kunskap på eget vis, både under sin fritid men också med hjälp av pedagoger och friluftsföreningar. Det sker även genom att erbjuda lektioner i bl.a. Slottsskogen och slutligen tillfälliga aktiveringar som sker genom evenemang.

I Göteborg finns 6 förskolor och vissa även med fritidshem som bedriver verksamheten utifrån Friluftsförbundets I Ur och Skur-metodik. Friluftsliv, lek, rörelse, spänning och upplevelser med alla sinnen är bärande i pedagogiken. Barn/elever som får möjlighet att komma ut i naturen lär sig handla efter allemansrätten och värna om miljön. En förskola är kommunal de övriga drivs som föräldrakooperativ.

Det marinpedagogiska centret Blåmusslan på Askimsbadet erbjuder möjligheter för pedagoger och barn/elever att öka sina kunskaper om det marina och strandnära livet både teoretiskt och praktiskt. Här finns litteratur, redskap mm för att undersöka och utforska strand och hav både inne och ute. Andra goda exempel på platser där medborgarna får utrymme för att själva ta del av naturen

är stadens uteklassrum som finns i anslutning till många skolor. De skapar förutsättningar för undervisning utomhus. Ett av de senaste tillskotten är Näsan i blöt som fungerar som ett uteklassrum och en lekplats där barnen tillåts att experimentera med vatten. Under hösten 2022 utfördes en inventering av uteklassrummen som tillkom 2008 och framåt. Under kommande år ska en strategi tas fram för vilka som skall vara kvar och rustas upp, eller behöva flyttas samt vilka som kan göras mer tillgängliga för besökare.

Pedagogiska lektionstips om natur finns också på stadens intranät tillgängligt för pedagoger med flera i staden.

Slottsskogen bidrar med flera sorters pedagogik. Delvis den där besökaren på egen hand kan lära om djur och natur. Det bedrivs även ett aktivt utomhuspedagogiskt arbete genom att erbjuda skollektioner med syfte att lära ut om djur, natur och hållbar utveckling. Här finns även naturlek, barnens zoo och en barfotaslinga. Det planeras även för ett nytt – mer omfattande – uteklassrum än det som finns idag. Olika tillfälliga aktiviteter utförs också i Slottsskogen, så som exempelvis programmet för höstlovsveckan som varje år erbjuder barn och unga olika aktiviteter kopplat till djur och natur.

Lilla Änggården är en kulturhistorisk miljö som förvaltas av staden. Här finns ett samarbetsprojekt med fokus på att utveckla och aktivera kulturmiljön under temat odling och matförsörjning. Målet är att skapa engagemang och delaktighet hos barn och unga, boende och besökare i stadens gröna miljöer med koppling mellan platsens historia och utveckling.

De tillfälliga aktiveringar som staden bidragit med de senaste åren är många. Ett av de största evenemangen är barnens växthus som startade 2019 i Trädgårdsföreningen. Intresset har varit stort och en rad aktörer har bidragit med aktiviteter. Ett mål för projektet har varit att sprida information och kunskap om de gröna områden och kvaliteter som finns i Göteborg. Barnens växthus har på så vis kommit att bli en arena för barn i förskolan, åk 1-3 i grundskolan samt grundsärskolan.

Ett annat delmål är också att bidra till att få ökad kunskap och förbättra stadens arbete med fokus på barnens behov. Sedan 2021 har barnen därför själva fått bidra med att skapa barnens växthus. Under 2022 medverkade även den bemannade platsen – bygglekplatsen – i projektet. Där gjordes även åtgärder på området så barn och unga tillsammans med pedagogerna på plats ska kunna lära sig om odling och biologisk mångfald i många år framöver.

Deltagande i evenemang som till exempel Västerhavsveckan – ofta i samarbete med andra aktörer – är också en viktig del av det utomhuspedagogiska arbetet. Tidigare år har aktiviteter huvudsakligen utförts vid någon av stadens badplatser men under 2022 arbetade staden under konceptet ”havet börjar här”. Aktiviteter genomfördes också på bemannade platser under Västerhavsveckan, bland annat i Hjällbo, Positivparken och Hammarkullen. Många barn har inte möjlighet att ta sig ut till havet under sommaren. Syftet var därför att minska tröskeln och informera mer kring vad som går att finna i vattnet samt fokusera på att det skräp vi slänger på stränder och inne i våra städer kan följa med vattnet.

Ett flertal naturvårdsprojekt som innehåller ett naturpedagogiskt inslag är pågående eller har genomförts under senare år med stöd av bidrag det statliga bidraget LONA: Hum och humlor, Artrikedom bland blommor och bin – ett västsvenskt bi-drag, Blommande vägkanter, Utveckling och information om naturmarker och biologisk mångfald i fastighetsbestånd, Vilda pollinatörer i Färjenäs skogsträdgård med flera. Projekten genomförs av både förvaltningar, bostadsbolag, Västra Götalandsregionen och olika föreningar. Ofta är projekten kopplade till skyltning, informationsmaterial, föreläsningar, workshops och andra aktiviteter kopplade till olika åtgärder som utförs för en ökad biologisk mångfald

Andra aktörer som utför pedagogisk verksamhet och samtidigt värnar om våra naturområden är sportfiskarna vilka sköter fiskevård och biotopvård i stadens sjöar och vattendrag. De genomför i samband med det flera pedagogiska aktiviteter för barn och ungdomar. Skolbäcken är ett sådant som kombinerar fiskevård med utomhuspedagogik riktad till barn och ungdomar.

Vad allemansrätten innebär för rättigheter och skyldigheter är en viktig del av informationen till besökare i naturen. Som en del i arbetet med att nå ut med information använder sig staden både av sociala medier och goteborg.se. Här finns bland annat friluftskartan, information om friluftsbad, vandringsleder och mycket annat samt förklaringar av vad olika påbudskyltar som gäller gång, cykel respektive ridning innebär. Det finns även tilläggsinformation på utvalda ridvägar där olyckor och incidenter inträffat. Föreningar har också sökt bidrag för att öka kunskapen om allemansrätten, till exempel. Billdals Ridklubb.

6 Involvera föreningsliv och ta tillvara på personligt engagemang, som bidrar till att skapa intresse för friluftsliv hos fler göteborgare och besökare

6.1 Delaktighet

Vid utveckling av områden och aktiviteter ska samarbete med medborgarna ske. Aktiva personer eller föreningar ska få möjlighet att öka utbud av aktiviteter och introducera nya utövare till friluftsliv. Det skall vara enkelt att få information och kontakt med Göteborgs stad. Anläggningar eller verksamheter ska kunna utvecklas och skötas i samverkan med externa aktörer. Förvaltningar, föreningar och andra aktiva kan bidra med vägledning och

sällskap för att ta sig ut i naturen tex genom promenadgrupper, sociala medier mm. Ökad kunskap om olika gruppers behov ska tas fram.

Dialog och samverkan med medborgare, föreningar och andra aktörer sker på många olika sätt i staden. Synpunkter och önskemål kan lämnas hos stadens kontaktcenter som fördelar ärendena till rätt förvaltning för handläggning. Göteborgsförslag är en annan kanal som används aktivt av medborgarna, att lämna förslag och önskemål. En stor del av önskemålen handlar om friluftsliv och idrott vilket visar att det finns ett stort engagemang för dessa områden.

Dialoger och samarbete sker också i andra former i samband med att planer och program tas fram eller när projekt skall genomföras. Framtagning och fortsatt arbete med stadens plan för ridsport genomförs i bred samverkan med föreningar och andra aktörer inom ridsporten.

Privatpersoner och föreningsmedlemmar kan också engagera sig som volontärer i stadens verksamhet. Det finns redan idag aktiva volontärer som slår ångar, städar stränder med mera. I stadens budget 2022 finns ett tydligt fokus att uppnå ökad samverkan med civilsamhället med betoning av det ideella engagemangets betydelse. I december 2021 beslutade park- och naturnämnden om ett uppdrag åt förvaltningen att förbättra dialog och samverkan kring offentliga ytor. Som en ökad möjlighet till delaktighet har förvaltningen, utifrån kommunfullmäktiges intentioner om att ha ett större samarbete med civilsamhället, tagit fram en rapport avseende möjligheterna till volontäruppdrag

Den största utmaningen är att få fler som inte använder natur- och parker för friluftsliv i någon större grad att bli intresserade att ta steget ut i naturen eller parken.

Friluftsliv bedrivs idag i hög grad även i parker till exempel i Hisingsparken, Positivparken och Slottsskogen Att pröva på tillsammans med andra är en viktig del i detta, det har inte minst alla aktiviteter som bedrivs i landet under Friluftslivets år 2021 visat. Barn och ungdomar är särskilt viktiga att nå. Då kan man också indirekt nå deras föräldrar och andra släktingar.

Förskolor och skolor har en viktig roll i det sammanhanget. Skolan som arena är en verksamhet som verkar för att skapa trygga mötesplats där barn och vuxna tillsammans med andra aktörer från offentlig, näringsliv och idéburen sektor, stärker varje barns rätt till goda uppväxtvillkor. Målet är att utjämna barns uppväxtvillkor bland annat genom att ta del av kultur- och fritidsaktiviteter. Genom att öppna upp skolans lokaler för aktiviteter efter skoltid och på lov och helger medför att fler barn och unga i området tar del av fritids- och kulturaktiviteter. Föreningar bidrar med aktiviteter. Det är dock lättare att hitta föreningar och samarbeten som erbjuder sport och fysisk aktivitet än de som erbjuder kultur- och friluftaktiviteter vilket är efterfrågat.

Föreningslivet är viktiga aktörer när det gäller att få människor att pröva på friluftslivsverksamheter. Många föreningar med flera erbjuder olika aktiviteter,

inte minst under skolloven. Sommarlovsaktiviteter inom friluftsliv kan handla till exempel om utflykter, sportfiske, ridning, paddling, badresor, windsurfing med mera.

Tikitut – community based tourism som verkar för ett inkluderande samhälle med mångfald är en verksamhet i nordöstra göteborg som bland annat erbjuder vandringar, paddling mm i Vättlefjäll, Lärjeåns dalgång. Lokala gruppvärdar som bor i närområdet leder aktiviteter där man kan gå tryggt i en grupp i Vättlefjäll under temat Jämligt Vättlefjäll. Västkuststiftelsen som förvaltar en stor del av naturreservaten i länet erbjuder också vandringar i olika naturreservat. Till exempel i Vättlefjäll i samarbete med Tikitut.

Även Göteborgs stad erbjuder olika aktiviteter och möjlighet att pröva på. Sommarlovsaktiviteter för skolbarn ofta i olika föreningars regi är ett exempel. Bemannade platser som finns på flera ställen t ex i Biskopsgården, Hjällbo och i Positivparken, Plikta har betydelse för att aktivera och inspirera till utevistelse. Det finns också flera lantgårdar i staden som möjliggör för barn, skolor och familjer att komma i kontakt med djur och en mer lantlig miljö.

Hälsotek och Hälsolots finns i flera delar av staden. Det övergripande målet är att minska skillnader i hälsa. Flera erbjuder promenad i parker eller natur. Även utflykter av olika slag kan erbjudas av vissa. Vättlefjälls motionscenter som är invigt i september har också som mål att förbättra människors hälsa och fysik i områden med stora socioekonomiska utmaningar, en låg tröskel för den som funderar på att börja träna. Göteborgs stads kalendarium annonserar dessa och massor av andra aktiviteter som erbjuds i staden.

Ökad kunskap om olika gruppers behov kan fås på olika sätt. Enkäter och andra besökarundersökningar ger en del sådan information. Det görs i olika sammanhang och på olika sätt. Bland annat har QRkoder placerats på till exempel några badplatser, park- och naturområden där besökarna kan nå en enkät att svara på. Det har kombinerats i vissa fall med personal på plats som ställer frågor.

Även kvantitativa mätningar av hur många som använder parker och naturområden är viktiga för att kunna bedöma och prioritera behov av skötsel och underhåll och nya anläggningar. Olika typer av digitala kvantitativa metoder har testats och skall utvärderas för att kunna gå vidare med inköp av material och metoder.

Inom forskningsprojektet Mistra Sports & Outdoors har undersökningar genomförts under covidpandemin för att se hur denna har påverkat friluftslivsaktiviteter. Det genomförs även andra studier av olika besökargrupper.

6.2 Föreningslivet

Föreningslivet är en viktig resurs för att aktivera och tillgängliggöra friluftslivet. Staden ska ha god kunskap om föreningslivets behov och utveckla samarbetet. Föreningar inom friluftsliv och naturbaserade aktiviteter skall få

samma stöd som övriga föreningar. Det skall vara lätt att arrangera hållbara evenemang i naturområden. Hänsyn skall tas till det oorganiserade friluftslivet och naturens känslighet. Fler människor och aktiviteter ska samsas på samma yta och avvägningar med ökat tryck på naturmiljön och prioriteringar måste göras både för evenemang och permanenta anläggningar

Alla föreningar har möjlighet att söka bidrag hos idrotts- och föreningsförvaltningen till olika aktiviteter och andra bidragsstöd men friluftslivsföreningar söker inte i lika hög grad dessa. Det kan bland annat bero på att man till exempel inte har målgruppen barn och unga i lika hög grad, att deras verksamhet inte passar in i regelverket eller att det saknas kunskap om eller intresse av att söka kommunalt stöd.

Scoutföreningar bidrar i hög grad med aktiviteter inom friluftsliv och är de som söker och får mest bidrag i denna kategori.

Flera friluftsanläggningar både sköts och anläggs av föreningar. Exempel på sådana är kanotuthyrning, anläggning och skötsel av cykelbanor i naturområden, icke kommunala badplatser, skidbacke, ridanläggningar, bryggor. Upplåtelse eller skötselavtal tecknas ofta för att ansvar, rättigheter och skyldigheter skall tydliggöras. Är det fråga om upplåtelse betalar föreningarna för denna. De kan under vissa förutsättningar söka anläggnings- och driftbidrag för dessa.

Inom det nationella forskningsprojektet Mistra Sports & Outdoors görs en rad olika forskningsstudier i landet i samarbete med föreningsliv och offentliga förvaltningar. Forskningen har som syfte att stödja och utveckla ett hållbart friluftsliv. Park- och naturförvaltningen deltar i projektet och det genomförs bland annat arbeten i Göteborg där besökare i naturområden intervjuas liksom ett projekt som handlar om paddling främst i havet. Staden ingår i en lärandegrupp om hållbar användning av mark och vatten med fokus på kustlandskapet där forskare, föreningar, myndigheter med flera ingår. Andra forskningsområden handlar om material och utrustning, transporter, evenemang, beteende med mera. Ny kunskap som kommer fram inom forskningsprojektet är till stor nytta i den fortsatta utvecklingen mot ett hållbart friluftsliv.

Anvisningar för avfallssnåla evenemang att användas vid upplåtelser för evenemang samt egna evenemang har tagits fram av flera förvaltningar och bolag i samarbete. Det är en del i arbetet för mer hållbara evenemang. I evenemangsrådet i staden trycker man mycket på att använda kollektivtrafiken i dialogen med de stora evenemangsarrangörerna. Speciellt i områden som är centrala och där p-platser inte räcker till.

7 Vidare arbete och genomförande

Handlingsplaner för att genomföras skall tas fram. Dessa behöver sammanvägas med andra intressen i staden. Fortsatt dialog med en rad olika parter behövs för det fortsatta arbetet. Färdigställande av områdesbeskrivningar med målbild och förslag på utveckling skall göras.

Uppföljning av friluftsprogrammet ska genomföras av park- och naturförvaltningen.

Generella handlingsplaner har inte tagits fram, men styrdokument inom olika områden har tagits fram eller är pågående. Ny Översiktsplan och Grönplan ger vägledning på mer övergripande nivå för utveckling av friluftsliv i staden. Det finns stadsdelvisa grönplaner för flera stadsdelar i staden med utvecklingsförslag som också omfattar friluftsliv. Andra styrdokument som berör friluftsliv som kan nämnas är plan för ridsport, riktlinje för tillgänglighet i parker och naturområden, riktlinje för badplatser, plan för utegym, plan för urbant friluftsliv, riktlinje för utomhuspedagogik, riktlinje för jämställdhetsarbete i parker och naturområden, handbok för varierat växt- och djurliv. Ett idrottspolitiskt program är under utarbetande. Det innehåller flera kopplingar till friluftsliv då många idrottsaktiviteter sker i naturområden och har samma målsättning att bidra till god folkhälsa. Många av de åtgärder och aktiviteter som genomförts inom ramen för friluftsprogrammet kan kopplas till flera av nämnda styrdokument.